

WOJCIECH GÓRALSKI I GINTER DZIERŻON,
NIEZDOLNOŚĆ KONSENSUALNA DO ZAWARCIA
MAŁŻEŃSTWA KANONICZNEGO, WYDAWNICTWO
UNIwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego,
WARSZAWA 2001, SS. 468.

Autorzy: ks. prof. dr hab. Wojciech Góralski jest kierownikiem Katedry Kościelnego Prawa Małżeńskiego i Rodzinnego na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego i kierownikiem Katedry Prawa Kanonicznego na Wydziale Prawa UKSW w Warszawie. Ks. dr Ginter Dzierżon jest adiunktem w Katedrze Kościelnego Prawa Małżeńskiego i Rodzinnego na Wydziale Prawa Kanonicznego UKSW w Warszawie.

Publikacja jest poświęcona niezdolności konsensualnej do zawarcia małżeństwa i jest szczególnie cenna dla wszystkich pracujących w sądach kościelnych. Jest to wyjątkowo interesująca pozycja, gdyż jest to pierwsza próba analizy tego problemu, który ustawodawca kościelny ujął w kanonie 1095, nn1-3 KPK.

W pierwszym rozdziale tego opracowania, poruszającego zagadnienie zgody małżeńskiej jako aktu konstytuującego małżeństwo autorzy przedstawiają rys historyczny zgody małżeńskiej i jej umiejscowienie w strukturze prawnej. Obok wytlumaczenia pojęcia zgody małżeńskiej i jej przedmiotu, autorzy poświęcają wiele miejsca relacji pomiędzy zgodą małżeńską a miłością. Kanoniści na przestrzeni wieków przypisywali doniosłą rolę miłości małżeńskiej, to jednak nie można było upatrywać w niej elementu należącego do istoty konsensusu małżeńskiego.

Drugi rozdział przedstawia genezę kanonu 1095, nn1-3 KPK. Autorzy przedstawiają zmiany jakie dokonały się od Kodeksu z 1917, poprzez prace legislacyjne i rozwiązanie, które znajdujemy w nowym Kodeksie. Nowa redakcja kanonu 1095 jest „*odzwierciedleniem równowagi substancjalnej zachodzącej w samym zjawisku prawnym. Ustawodawca bowiem z jednej strony wymaga od kontrahenta posiadania używania rozumu, rozeznania oceniającego oraz zdolności do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich, z drugiej zaś strony wskazuje, iż owa zdolność nie powinna być absolutna, lecz proporcjonalna do waloru instytucji małżeństwa*” (s. 101-102).

Dalsze części pracy, w rozdziale III, IV i V ukazują kolejno omówienie poszczególnych numerów kanonu 1095, czyli; braku wystarczającego braku używania rozumu, poważny brak rozeznania oceniającego co do istotnych obowiązków małżeńskich i niezdolność do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich. W zagadnieniu używania rozumu ustawodawca odróżnia wyrażenie „usus rationis” od analogicznych terminów funkcjonujących w innych regulacjach prawnych. Zatem treść terminu „wystarczające używanie rozumu” należy odnieść do zdolności podmiotu do podjęcia i wyrażenia zgody małżeńskiej, gdyż chodzi tu o akt intelektualno-wolitywny proporcjonalny do waloru konsensu małżeńskiego (s. 146).

Przy omawianiu kolejnego zagadnienia sformułowanego w punkcie 2 kan. 1095, interesujące jest umiejscowienie całego zagadnienia w orzecznictwie Roty Rzymskiej. Dalej autor wylicza jakie są przyczyny poważnego braku oceniającego, gdzie znajdujemy m.in. nerwice i zaburzenia osobowości. Autor stwierdza, że jest dużą trudnością wskazanie stopnia niezbędnej rozeznania oceniającego, które może zakwalifikować podmiot jako zdolny do zawarcia umowy.

W rozdziale V Autorzy przedstawiają zagadnienie niezdolności do podjęcia istotnych obowiązków małżeńskich i ukazują relacje jakie zachodzą między tym sformulowaniem a niezdolnością do powzięcia zgody małżeńskiej. Niezdolność, o której ustawodawca mówi w punkcie 3 kan. 1095 posiada cechy takie jak: niezdolność ciężka, niezdolność uprzednia, niezdolność trwała, niezdolność absolutna. Rozpatrując ten problem Autorzy powtarzają za Janem Pawłem II, „iż jedynie prawdziwa niezdolność, a nie trudność życiowa, może spowodować nieważność małżeństwa” (s. 223). Wśród przyczyn materialnych niezdolności znajdujemy omówione przez Autorów: alkoholizm chroniczny, syndrom borderline, zaburzenia w sferze psychoseksualnej oraz epilepsja.

Ostatni rozdział książki przedstawia dowodzenie w sprawach o nieważność małżeństwa z tytułu kan. 1095, nn1-3 KPK. Całe dochodzenie ma wykazać, że w chwili zawierania małżeństwa, określona przyczyna uniemożliwia kontrahentowi wyrażenie zgody małżeńskiej, która spowoduje ważny węzeł małżeński. Istotną rolę w procesie odgrywają oświadczenia stron, dowody z dokumentów, zeznania świadków i biegli.

Autorzy omawiając wszechstronnie kanon 1095 KPK podkreślają odwołanie się ustawodawcy do prawa naturalnego przy wyrażeniu niezdolności konsensualnej do zawarcia małżeństwa. „Kanon ten wskazuje na anomalia natury psychicznej, które sprawiają, że osoba ujmowana zawsze konkretnie i jednostkowo, nie posiada w wystarczającym stopniu siebie i nie ma władzy nad samym sobą oraz nad swoimi zachowaniami” (s. 297). Ten

kanon ma na celu wykazać jaki jest wpływ owych zaburzeń psychicznych na wewnętrzną zdolność osoby do zawarcia konsensusu małżeńskiego.

Pozycja książkowa przez mnie prezentowana ma bardzo duży walor naukowy i jest bardzo cenną pomocą dla wszystkich kanonistów, zarówno tych wykładających prawo kanoniczne w Seminariach duchownych i na wydziałach teologicznych, jaki dla tych, którzy pracują w sądach kościelnych.

Ks. Roman Szewczyk, Elk